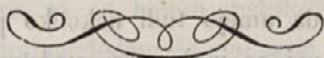

Gospodarski List

za kmetijstvo, svilorejo, obrtnijo in druge deželne potrebe.

shaja 10. in 25.
vsakega meseca.

Velja za pol let.
1 goldinar a. v.

Izdaje ga c. k. kmetijska družba goriška.

TEČAJ II. V Gorici dne 10. septembra 1870. LIST 21.

Zapopadek: 1. Razglas. — 2. Razglas. — 3. Razglas. — 4. Oznanilo.
— 5. O gnoju. (dalje). — 6. Kako imamo ravnati, da žito ne poleže. — Kako bi bilo mo-
goče pospeševati sadjorejo.

Razglas.

Podpisani deželni odbor naznanja s tem svoj sklep, da se bodo tudi letos sprejemali novi učenci v deželno kmetijsko šolo v Gorici.

Kdor se želi vpisati, naj se oglasi do konca tek. mesca pri vodstvu omenjene šole.

Deželni odbor v Gorici dne 4. novembra 1870.

Deželni glavar:
Coronini.

Razglas.

Podpisano predsedništvo naznanja, da je glavni odbor sklenil, sklicati občni zbor 15. dan, mesca decembra ob 10. uri predp.

Seja bode v društveni dvorani.

Na dnevnem redu bo:

I. Prevdarek za leto 1871.

II. Imenovanje novih udov:

III. Predlogi udov.

C. kr. kmetijska družba
v Gorici dne 20. Ooktobra 1870.

Predsednik:
Coronini.

Tajnika namestnik:
F. Parcar.

Razpis.

Visoko c. kr. ministerstvo kmetijstva je razpisalo ustanovo od 250 gl. na kmetijskem učilišči v Mödlingu pri Dunaju.

Prosvenci morejo dokazati z spričevali, da so dovršili nižo realko z dobrim vspedom in da umejo tudi nekoliko praktično poljedelstvo.

Dotične prosbe naj se vložijo pri vodstvu kmetijskega učilišča „Francisco-Josefinum“ v Müdlingu do 20. novembra t. l.

c. kr. ministerstvo kmetijstva

na Dunaju 24. oktobra 1870.

„Občni shod svilorejcev v Gorici.“

Odbor tukajšne kmetijske družbe je enoglasno sklenil, tudi letos sklicati občni shod svilorejcev.

Vabijo se tedaj vsi svilorejci, da se vdeležijo tega shoda, ki bode 28. in 29. novembra t. l.

Govorilo se bode o sledečih točkah:

1. Kaki vspah imajo skušnje, ki so se napravile po deželi se semenom sviloprejk po stanični (celularno) preiskavi.

2. Kako bi bilo mogoče dobiti dobro in zdravo seme domačega, rumenega plemena?

3. Kake skušnje so se dovršile z čiščenjem v sviloreji?

4. Kaki način izreje zagotavlja dober vspah?

5. Kako bi se dali odstraniti mnogoteri pogreški pri prodaji semena?

6. Po kakem načinu bi bilo mogoče, vrediti v Gorici kupčijo z svilnimi mesički?

Natančni načrt bomo v prihodnjem listu priobčili.

Oznanilo.

C. kr. kmetijska družba v Gorici naznanja to le:

S pripomočjo zdatne podpore od visokega c. kr. ministerstva za poljedelstvo je c. kr. kmetijska družba letos priskrbela dostojno množino od 400 unč zdravega svilnega semena po staničnem načinu.

Preiskavalo se je veliko tisoč metuljev na c. kr. poskuščevališči Goriškem in po preiskavi so se jajčiki razdelili v tri vrste.

Jajčica prve vrste so od popolnoma zdravih metuljev.

Jajčica druge vrste so od le malo bolnih metuljev.

Jajčica 3. vrste so od bolnih metuljev.

Preiskava z drobnogledom je dokazala da so jajčica od le malo bolnih metuljev popolnoma zdrava in sklenulo se je, da se prodajo po nizkeji ceni.

Cena za seme prve vrste je :

a. seme od domačega rumenega plemena velja 1 unča (to je 25 grammov) . . . . . 14 fr.

b. seme od Japaneškega zelenega plemena velja 1 unča 12 fr.

Cena za seme druge vrste, to je, seme od metuljev, ki so bili nekoliko bolni; vender so jajčica popolnoma zdrava.

a. seme od domačega plemena 1 unča . . . . . 6 fr.

b. od japaneškega plemena . . . . . 5 fr.

Kdor hoče kupiti to seme, naj se oglasi do 25. novembra t. l. pismeno pri gospodu prof. Haberlandt-u, ki je predsednik odseka za svilorejo v centralnem odboru tukajšne kmetijske družbe in naj se na tanko zapiše, število unč in ob enem se ima vložiti polovico zneska Razposlalo se bode potem seme še konec tega mesca.

v Gorici dne 15. oktobra 1870.

Predsednik c. kr. kmetijske družbe

Coronini.

Rudski ali mineralški gnoj.

(dalje).

Rudski gnoji so mavec (gips), žveplenokisle rudnine, kreda, apno, solitar, lapor, razne soli i. t. d.

Rudske gnojivne tvarine so vse tiste, ki imajo le pepelnate obstojne dele in ki imajo v sebi, gnjilec, kislic, vodenec in ogeljc. Oni izvirajo le iz zemlje, so torej snove, ki iz zraka ne morejo biti nadomestene.

Mineralske gnojivne tvarine so za rastlinsko življenje kaj vgodne

in redivne, in imajo tudi fizikalčno — kemično lastnosti, ki jih sposobne storijo iz zraka povživati redivne drobce, da pripomorejo k razpadu in k razkrojenji organskih bitstev. S tem tedaj sploh pospešujejo te tvarine gorkoto in vlago v zemlji.

Da so te tvarine redivne in služivne rastlinstvu, spričuje to, da naj važnejši deli rastlinski postanejo iz rudskih snov. Brez fosfornokislih soli bi se ne moglo zernje v žitnih rastlinah storiti; ravno tako je apno in kremenina za izdelovanje stebila i. t. d.

Sploh velja, da ravno rudske snove pospešujejo prevod atmosferske hrane v rastlinskem bitstvu.

Gnojenje z rudskimi tvarinami pospešuje rastlinsko življenje posrednje in neposrednje. Le tedaj, ko ima rastlina vse za njeni razvitek potrebne snove, se ona zamore lepo razviti in gotovo je torej mineralno gnojenje že zarad tega posebne vrednosti, ker atmosferska hrana tudi brez človeške delavnosti, če ravno ne v dostojni množini rastlini pride v korist.

Priznati moremo sicer, da organski gnoj pripomore k hitrejem razkrojenji rudnin in da tudi po tej kemičnej poti nastanejo rudske zveze; ali to moremo tudi priznati, da je rudski gnoj velevažin, on ima dovolj redivnih snov, stane le malo stroškov, posebno vožnja malo stane v primeri z organskim gnojem.

Rudski gnoji hitro koristijo. Za tega del je treba paziti pri porabi rudskih gnojev, da zarad hitre moči mladim rastlinicam ne škodujejo.

Da vspešno porabimo mineralne gnoje, moremo poznati zemljo in vse razmere, ki nam kažejo, kake rudske gnoje imamo pridružiti navadnemu hlevskemu, ali organskemu gnoju.

Tudi *pepel* kot takega imamo v to vrsto šteti. On ima v sebi lugasto sol, to je pepelik (kali), ki je rastlinam posebno potreben. V pepelu najdemo vse rastlini vgodne dele; požiganje slame krompirjevca in enakih rastlin bi bilo torej za prihodnje enake rastline jako vgodno. Posebne vrednosti je pa, če kmetovavec pepel za njegove polja porabi, od rastlin, ki niso ondot rastle.

Vrednost pepela je različna. En del njegovih obstojnih snov je

leško raztoplivo, to so: kalijeve soli, apno; drugi del pa je ne raztoplivo, in to zdaljša njegovo gnojivno moč.

Ker ima pepel v sebi razjedljive snove, moremo paziti, da je zemlja vlažna; leško bi sicer vsahnile rastline. Pepel pripomore tudi k razpadu in k razkrojenji sparsteninskih ostankov, k vničenji plevela, on tudi podpira rast zeljšič, povzije dostojno mero vlage in redivnih drobcev iz zraka, in vniči tudi marsiktere škodljive mrčese. Ravno pepel popravi premokrotne travnike, da se mesto kisle trave sladka zaplodi; on vniči tudi mah, ki na travnikih ovira rast drugih dobrih rastlin. Pepel tudi v težki, mrzli zemlji hasne. Vgoden čas za pepeljenje travnikov je jesenski čas; za njive pa zgodaj spomlad, ko se sme upati, da kmalu nastopi potreben dež.

Pepel, ki je iz gojzdnih dreves napravljen, ima v sebi mnogo kalija. V bukovem pepelu najdemo 12 odstotov kalija ($12\% \text{ K O}$); v hrastovem pepelu le 5% , v lipovem pepelu 29% ; v pepelu vinske trte najdemo celo 54% , v pepelu bora le 3% , v pepelu šote samo pol odstotka ($\frac{1}{2}\% \text{ K O}$); v pepelu premoga nekoliko čez en odstotek 1.4% .

V pepelu šote najdemo sicer le malo kalija, timveč pa kremenove kisline (45%), in ker ima v sebi tudi dostojno množino razjedljivega apna in žveplenihi kislin, je posebno dober za travnike in njive, na kojih ima rasti krompir. Enake dobrote je tudi pepel iz premoga, kakor smo že v našem listu dostojno omenili.

Tudi izluženi pepel ima v sebi še nekoliko lugaste soli in drugih redivnih reči; ravno tako tudi lug, ki je ravno kakor izluženi pepel dober za mrzlo zemljo.

Vse take tvarine so vredne naše pozornosti, ker one so pripravne za pomnoženje gnojivne tvarine.

Saje so dober gnoj, ker v njih nahajamo razne soli in organske ostanke; njih črna barva pospešuje ogrevanje zemlje; posebno za mrzlo zemljo so kaj koristne; njih moč je hitra, zatega del lje umno, da z njimi gnojimo spomladi revnim ozimnicam, ki se kmalu oživijo.

Mavec ali gips, sader, imenovan, je žvepleno kisló apno. On obstoji torej iz dveh važnih redivnih snov.

Gips lomijo v hribih, kjer je apnenik in žveplo, ga zmelejo in tako v kupčijo stavijo. Mavec posebno detelji, in sočivji zdatno koristi. Čisti gips je bele barve enak moki. Nekteri žgejo popred gips, vendar to njegovo dobroto nikakor ne pospešuje.

Na oral se ga potrosi dva stota (centa). Vsploh gipsanja je bolj v suhih njivah gotov, katerim ne pomanjkuje potrebne vlaga. Ob času gorkega dežja ga je naj boljši sejati, da se redivne tvarine o dežji brž razkrojijo. Potrosi se ga v tihem, ne vetrovem vremenu in se tako meče, da se razkadi, in da se po vsi detelji pozna, kakor da bi bila z moko potresena. Naj boljši čas je, ko je deteljca nekoliko za en pavec visoko odrasla.

Njegovo naj večo moč imamo iskati v spremembah, ki se v zemlji vršijo, ker on ima v raztolčenem stanu lastnost nategljivosti. On tudi veže ogelnokisli amonjak, kterege spremeni v žveplenokisli amonjak. Gotovo stori mavec zemljo sposobno, da vlago v se srkati zamore.

Za tega del je gnojenje z gipsom le v tisti zemlji uspešno, kateri ne pomanjkuje nekoliko apna in drugih snov.

Posebno koristno je gips pomešati z hlevskim gnojem Sočivji hasne mavec in ima taki vpliv na množino sočivnate slame, da sočivje mnogokrat preveč v slamo raste in tako le malo stročja, zernja napravi, in da vedno zeleni, brez da bi dozorelo, Nekteri celo trdijo, da grah se le težko skuha, ki je na močno gipsani njivi rasel.

Gips se potrosi tudi na razne živalske gnojivne tvarine; on zveže lahko vbežljivi ogelnokisli amonjak, in s tem po kemičnej poti postali žveplenokisli amonjak postane v vodi lahko raztopljiv. Moč in vpliv gipsa obstoji gotovo brez dvombe v tem, da se on naj prvo v vodi raztopi, in da potem njegovi raztopljeni obstojni deli prestopijo v nove redivne zveze, apno se zveže z ogelnokislino, žveplenokislina pa z amonijakom. Liebig in drugi učeni kmetijski kemikarji trdijo, da žveplenokislina v gipsu-sprejema vogelnokisli amon po rosi in dežji iz zraka.

Vendar jaz bi mislil, da za to služi tudi ogelnokisli amon sparstenine v zemlji in saj skušnja jasno kaže, da vedno ponavljajoče gipsanje brez drugega gnojenja tudi zemljo, ki ima mnogo sparstenine, revno stori.

(dalje prihodn).

Kako imamo ravnati, da žito ne poleže.

Na nekterih njivah je mnogokrat viditi poleženo žito. Koliko to škoduje, zna vsakter od nas, žito ostane revno, klasje gluho in prazno. Navadno se išče vzrok v tem, da se je preobilno pognojilo se mladim gnojem. Nasvetujemo tedaj, da se za take njive rabi le 3 dele ($\frac{3}{4}$) navadnega hlevskega gnoja in k tem se dodà 1 del ($\frac{1}{4}$) zmletih in poparjenih kosti, n. pr. na oral 3 cente.

Tako gnojenje bo gotovo pomagalo, da žito ne poleže, in brez dvómbe bode žito obilnejši obrodilo po takem gnoju, kakor po samem hlevskem.

Gotovo pa taki gnoj, to je navadni hlevski gnoj pomešan z kostmi služi za vsaktero drugo polje.

Če ima kmetovavec dovolj sparsteninske zemlje, bajerskega blata, laporja, šote, pepela ali od lesa ali od premoga, lahko poroži svoj gnojni kup skor za polovico ako s takimi tvarinami gnoj napravlja. Pri tem se ima ravnati, da se gnoj na gnojišči dvakrat v tednu z eno ali drugo teh naštetih tvarin za palec visoko potrosi, in to ima namen, da zveže vbežljivi ogeljookisli amon. Rudski obstojni deli potrosene tvarine se tudi lahko razkrojijo in postanejo sposobni za rastlinsko življenje.

Dobro je, da ostane tako obdelani gnoj 2 do 3 mesce na gnojišči. Zatega del je umno, na gnojišči napraviti več oddelov, in vsaki oddelek ima biti do 5 čevljev visok. Da se gnojni kup enakomerno razkrojiti zamore, je potrebna dostojna vlažnost, dobro je torej večkrat ga z gnojnico polivati.

Taki pomešani gnoj z kostmi bo gotovo izvrsten, in nadjati se je, da žito nikdar ne poleže.

Dobiček takega ravnanja je gotov, in umno bi bilo, da bi se že na gnojišči po naših sporočilih ravnalo, povsod nabiralo take zemlje in pepel.

Pri tem pa živo opominjamo na pepelik (kali), ki je jako važin posebno kjer se seje veliko repe, sploh korenstva.

Kali in fosforne soli so velevažne, same sicer ne morejo popolnoma koristiti, v združbi z hlevskim gnojem pa gotovo obilnejo povrnejo stroške z bogatimi pridelki.

Naša želja je, da se kmetovavci prepričate sami saj se lahko, poskusi z majhnim, in kar najdete dobro, vpeljite v vaše gospodarstvo, saj s tem si sami pomnožite blagostanje in vašo srečo.—

Kako bi bilo mogoče pospeševati sadjorejo.

(dalje).

Naj prvo nastane vprašanje, koliko prostora ima imeti sadišče. Velikost občinskega sadišča se ravna po dotičnih potrebah, in to bo gotovo vsaka občina znala, koliko zemljišča ima odločiti za drevno sadišče. Sploh se ozira pri odločenju dotičnega prostora, na to, koliko da ima mladih drevesic biti vsako leto odgojenih.

N. pr. računimo mi, da občina bi vsako leto potrebovala 1000 drevesic; to znamo, da na štirjaškem sežnju stoji 18 drevesic, torej za 1000 drevesic bilo bi treba $55\frac{1}{2}$ št. sežnjev, Ko pa imamo eno dve triletna drevesa, celo sedemletna, treba je tedaj za vsih 7 oddelov $388\frac{1}{2}$ štir. sežnjev. K tem imamo pridružiti prostor za sejavno šolo, ki navadno znaša sedmi del celega sadišča torej $55\frac{1}{2}$ št. sež. V vsim imamo tedaj 444 štir. sež. za to odločenega prostora. Zdaj imamo oskrbeti neobhodno potrebne steze, ki vzamejo deseti del prostora torej 44 štir. sež. in če premislimo, da imamo če hočemo dobiti vsako leto 1000 dreves, saditi 1100 dreves, ker gotovo deseti del pomre, vsahne, za ktere odpade v sedmih letih $38\frac{1}{2}$ št. sež., vidimo da je treba 528 štir. sež., to je blizo $\frac{1}{3}$ orala avstrijskega (1600 št. s) dalje prihod.

Gnoj za sadno drevjo.

Na Švicarskem imajo navado starejim in mlajšim drevesom gnojiti z vodo, v kateri je raztopljeno rogovje. Tudi odpadke rogovja primešajo zemlji v kateri imajo rasti mlada drevesca. Vspeh takega gnojenja je izvrsten. Gotovo tudi navadni hlevski gnoj govejek, ki je že popolnoma godin, služi za gnojenje treba pa je, da se zemljo nekoliko odkoplje, da zamore gnoj dospeti do korenin drevesa.—